

שולחן ערוך	עלים לתרופה	משנה ברורה	ליקוטי הלכות	ליקוטי מוה"ר	יום לחדש	יום
ב.ג.	תרכ"ב	חזרה	קג	כ"א:	כ"ז	שבת
ה.ה.	תרכ"ב	צב.	קד	כב.	כ"ח	א
ו.א.	תרכ"ב	צב:	קה	כב:	כ"ט	ב
ב.ג.	תרכ"ב	צב.	קו	כג.	ל'	ג
ה.ה.	תרכ"ב	צב:	קז	כג:	מ'	ד
ו.ז.	תרכ"ב	צב.	קח	כד.	נ'	ה
ה.ט.	תרכ"ב	חזרה	קט	כד:	ס'	ו

פקרני אגוד

יו"ל ע"י קהילת חסידי ברסלב
בנשיאות הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

342 | פרשת חיי שרה | כ"ז חשוון תשפ"ד

דבר המערכת

דלים הם המילים להביע את עוצם החווה, השמחה והרוממות, אותה זכו כל בני קהילתנו איש על מחנהו ואיש על דגלו בכל בתי המדרשות דקהילתנו בירושלים ובית שמש, בשבת זו, שהוקדשה לחגיגת 'סיום חצי הש"ס' הנלמד על ידי רבינו מבני הקהילה שיחיו.

בתי המדרש לבשו חג בסעודות השבת והקידושא רבא בצוותא ובאהבת חברים מופלאה, הדיבורים והריקודים, מעמדי הסיום ולהב הקבלה מחדש לכל המצטרפים החדשים, בקעו רקיעים. בשבת אחים יחדיו הוצתה אש אהבת התורה להתחדש ולקבל עול ביתר שאת לקבוע עצמנו להוסיף בתורה בכל יום ויום ובפרט בלימוד הש"ס.

רבינו הקדוש גילה את רוממות כח הקביעות בתורה שביכלתה להוציא מכל רע ולהעלות את האדם מכל שפלות שהיא, ובגודל רחמנותו נכסף להמשיך אותנו לקביעות שכזו. וכמובא בשיחות הר"ן (אות יט) שמי שיהיה אצלו "חוק קבוע ללמוד כך וכך בכל יום ולא יעבור וכך יהיה איך שיהיה" אזי "אפילו אותם האנשים הרחוקים מן הקדושה מאד שנלכדו במצודה רעה עד שרגילין בעברות רח"ל, בודאי יזכו לצאת ממצודתם הרעה על ידי התורה כי כח התורה גדול מאד".

בשמחת שבת זו הונח היסוד להתחזקות והתחדשות על העתיד להחזיק בכל לב בקביעות זו, וכפי שלמדנו רבינו הקדוש "כי עיקר עזותו והתחזקותו של האדם להתקרב לעבודת השם יתברך היא על ידי שמחה וחדוה" (קיצור ליקוטי מוה"ר, י, כב).

בימים טרופים אלו, בהם אנו עוקים כל כך לרחמי שמים ולשמירה עליונה, כדאי היא שמחה של תורה וקבלת עול תורה זו להגן עלינו ולהחיש ישועתנו ופדותנו נפשנו ברוחניות ובגשמיות מהרה.

העורכים

פת הגודל והצומח

זה כלל. וזהו כח הגודל וכח הצומח, כי על ידי זה הוא גודל וצומח ומצליח בעבודתו לעשות את שלו בזריזות ושמחה. אבל כשיש חסרון באמונה, אזי אין לו כח הגודל וכח הצומח ועל כן יש לו עצבות ועצלות וכבדות, והוא נרקב ממש" (שם).

כאשר האדם מוצא את עצמו חסר טעם וחיות בעבודתו, וכל קושי וכשלון גורמים לו להרפות ידים והעצלות והעצבות שולטים עליו, זה סימן שיש להתחיל להשקיע באמונה שמולידה אריכת אפיים וסבלנות; להתחיל לבנות את בנין האמונה שמודיעה לנו שה' משגיח עלינו בטוב ורחמנותו גם במסתרי המעברים הללו אף כשאנו לא מבינים זאת. רק האמונה הזאת משייחה את הקרקע שלנו שהעבודה תצמח ותעלה יפה, ולבסוף יתגלו הפירות המפוארים שזכינו להם דוקא מתוך הקשיים והיסורים בגוף ובנפש.

ובכלל אמונה זו, שלא לחשב את כוחותינו ויכולתנו על פי הנראה לעינינו הברשיות והגשמיות, אלא גם אם נפלנו פעמים אין ספור ח"ו ולפי הבנתנו הגשמית אין טעם לנסות להתחדש ולנסות שוב, בפרט כאשר פעולותינו הטובות הן כה דלות - בכל זאת, נתאזר באמונה ובאריכת אפיים למעלה מהשכל האנושי, ונתחדש לעשות את כל מה שביכולתנו שוב ושוב עד בוא הישועה. וכך מבאר רבי נתן את דברי רבינו הקדוש הללו בהלכותיו (תפלין ה, ז): "שלא יבוא לידי שום יאוש ח"ו, שלא יאמר בלבו שכבר נזקן במעשיו עד שאי אפשר לו להשתנות ח"ו, רק יתחזק להתחיל בכל מה דאפשר, ויעשה מה שיוכל דבר קטן או דבר גדול, אפילו אם לא יוכל לומר כי אם דיבור אחד ממש בתפילה או בהתבודדות או ללמוד מעט דמעט, יעשה מה שיוכל, ויתחזק ויחיה את עצמו במעט דמעט שזוכה עדיין ליגע בקדושת ישראל, ולהתחזק להתחיל בכל פעם מחדש".

בהמשך דבריו (שם, ט) מבאר רבי נתן את הנאמר בפרשתנו שאברהם אבינו קנה את מערת המכפלה מעפרון החתי. 'מערת המכפלה' נקראת כך ע"ש שהייתה כפולה צווגות (ראה עירובין ג), מה שרומז על כוחם של האבות הקדושים, יסודי האמונה, שתמיד כפלו את עבודתם והתחילו בכל פעם מחדש מגודל אמונתם. שום נסיון וקושי לא עצר בעדם, ואדרבה, הם התחדשו כל פעם להתחיל מחדש ולהוסיף בקודש ברוב זריזות ושמחה,

את המערה קנה אברהם מ'עפרון', הרומז על העצבות והעצלות ששורשה בנשיכת הנחש הקדמוני שעפר לחמו (ראה לקו"מ ח"א קפט) והכוננת הנחש הזה היא על ידי האמונה שהיא 'עפר' בקדושה כמו שתוב 'שכן ארץ ורעה אמונה'. אברהם אבינו גאל את מדת הקדושה של התחדשות והתחזקות בכל עת על ידי האמונה, והוציא אותה מקליפת העצלות והעצבות שכיסתה עליה.

ומעשה אבות סימן לבנים, גם בנו נטוע כבר הכח הזה, להתנשא מול כל הקשיים והגלים, ולהתעצם באמונה, להאמין שבכל חשכויות אלו טמון גרעין שיצמיח פרי תפארה, ולהתחדש לשוב ולהתחיל מחדש. כי אז כח הגודל והצומח יתן פרוי ועלה לא יבול וכל אשר יעשה יצליח.

קימתו היא בעצלתיים כמי ש'סוחב' את עצמו, ללא חשק וללא חיות. עצוב לו בלב. לא כך קיווה למצוא את ולראות את עצמו, בלימוד, בעבודת ה', בתיקון המידות, ובשבירת התאוות. כל כך רחוק ומגושם. נראה לו שעד סוף ימיו הכל יתנהל כבר בצורה דומה, וזה מרפה את ידיו, כל פעולותיו נעשות בהכרח כמי שכפאווה.

רבינו הקדוש (בליקוטי מוה"ר ח"א קנ"ה) מלמדנו: האדם כעץ השדה, יש אילן גודל וצומח פורח ומבלב, מוציא פרי תפארה ועלהו לא יבול, ולעומתו עומד אילן רקוב ומיושב, העלים נובלים והפירות צמוקים וחסרי טעם ונופלים טרם בישולם בכל רוח מצויה. הכל תלוי בקרקע בה נטוע העץ, אם הקרקע משובחת ופוריה כי אז גם האילן והפירות משובחים, וכך גם להיפך.

ואף האדם כן; אם נפשו נטועה בשדה 'ענידת' משובחת אזי הוא מקבל ממנה את 'כח הגודל והצומח', הוא מוציא פירות נפלאים, עושה ופועל בעבודת ה' בזריזות ובשמחה ומוסיף חיל בקנייניו הרוחניים. אבל כאשר היא נטועה בארץ 'זיבורית' וגרועה, אזי נפשו סובלת מעצבות עצלות וכבדות. זהו ריקבון הנפש ממש; במקום להוסיף פעלים ולהרבות במעשים, הוא הולך ודל, נפשו מצטמקת ורע לה, וכח צמיחתו אוזל ממנו.

מהי אותה שדה משובחת שבה צריך לטעת את הנפש, ואשר מוסיפה את כח הגדילה והצמיחה ומונעת את העצבות והעצלות שהיא ריקבון הנפש?! רבינו הקדוש מגלה את הסוד: האמונה!

אמונה פירושה התמסרות אל האמת שלמעלה מהשכל האנושי, להאמין שה' נמצא אתי שומע אותי ומאזין לתפילתי ופועל עמי לתכלית הצלחתי גם בעת ההסתרה, והו הכח שגורם לנפש לצמוח ולגדול.

על כל אחד חייבים לעבור מעברים רבים עד שנפשו גדלה כראוי, מניעות, קשיים, גלים ומשברי ים, מצוקות ויסורי נפש וגוף, ביטולים ובלבולים שעומדים בדרכו הרוחנית, נפילות וכשלונות, אכזבות ומרירות למכביר. אך כאשר אילן הנפש נטוע בשדה משובחת - דהיינו, שהוא מקבל את הכל באמונה, הוא לא עוצר מלעמול בתפילה וביגיעת העבודה על אף שהמציאות עדיין כל כך חשוכה ומרה, הוא לא שואל איך יתכן שאכן נתקבלו תפילותיו בשעה שעניניו רואות שבמקום להתקדם הוא רק הולך ומתרחק, אלא מתחזק באמונה שה' ודאי שומע תפלתו והישועה בוא תבוא, והיא שגורמת לו להאריך אפו ורוחו לסבול את הכל ולהתחיל בכל פעם מחדש ולא להתייאש - אזי הוא אכן מוסיף והולך, ופרי עמלו ייצא יציץ ויפרח לבסוף בפלאי פלאות.

אבל כאשר הוא עוזב את האמונה שלמעלה מהשכל, וכועס על כשלונותיו ונפילותיו, ומתקן את המשך עבודתו בכך שיראה מיד בעיניו את הצלחה - הרי זו הקרקע הגרועה שגורמת לו להירקב בעצבות ועצלות וכבדות. לא יתכן שיתחדש ויסיף חיים אם הוא לא ישקיע בבנין האמונה. וכלשון קדשו שם: "על ידי אמונה זוכה לאריכת אפים, שיאריך אפו על כל דבר בלבול ומניעה שעובר עליו בתפילתו ועבודתו, שיסבול הכל, ולא יתעצב ולא יתעצל על ידי

פניני אור

אמרות טהורות מרבינו'ק ותלמידיו

עוֹבְדֵי ה' שְׂבָאֲנִישׁ, הֵיוּ מְרַבִּים בְּלִמּוֹד הַקִּיְבּוּטִי שִׁיר יְדִידוֹת שְׁחַבֵּר רַבִּי יִחְיָאֵל מְנַדֵּל (ב"ר יִשְׁעִיָּה שְׁלוֹם וְנֶכְדִּי רַבִּי יוֹדֵל תְּלַמִּידוֹ שֶׁל רַבְּנֵי), וְהֵיוּ לוֹמְדִים וְהוֹגִים בּוֹ כְּסֶדֶר, כְּדִי שִׁתְּלַהֲבוּ מִגְדֻלְתּוֹ שֶׁל רַבְּנֵי וּמוֹהַרְנֵי"ת.

3323796@gmail.com

תגובות והערות

הדל"ג 4:07 - ניץ ההמה 6:01 - סוּזִק"ש 7:56
צאת השבת 5:20 - צאה"ש לר"ת 5:58

סוד החיים - התחדשות!

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים
שנה ושבע שנים שני חיי שרה

ופירש רש"י: "מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים - לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל, לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו: בת ק' כבת כ' לחטא, מה בת כ' לא חטאה שהרי אינה בת עונשין אף בת ק' בלא חטא. ובת כ' כבת ז', ליופי. שני חיי שרה - כולן שוין לטובה".

בפרשה זו הנקראת "חיי שרה" אנו לומדים סוד החיים, והוא: ההתחדשות! רק אלו הם 'חיים' אמיתיים - כשממשיכים להיות תינוק בן שבע, ובחור בן עשרים, גם בגיל המאה...

"כי זהו עיקר השלימות, שיתחיל להיות בכל פעם, שאפילו כשמגיע לימי הזיקנה יהיה בעיניו עדיין יניק לגמרי, כאילו לא התחיל להיות ולעבוד ה' כלל, ויתחיל להיות בעבודתו יתברך בכל פעם מחדש. וזהו בחינת שן ק' כבת כ' בת כ' כבת ז' שני חיי שרה כולן שוין לטובה, כי כל מה שמזקין הצדיק, הוא עדיין יניק בעיניו כאלו הוא תינוק עדיין, ועל ידי זה מוסיף בעבודתו בכל פעם, וזוכה לחיים ארוכים באמת, שכל ימיו ושנותיו הם שנות חיים באמת, כי אינו אובד שום יום מימי חייו בלי תוספת קדושה וחיות. וזהו בחינת 'שני חיי שרה כולן שוין לטובה'" (ליקוטי הלכות, תפילין ה, לח).

בכתבי האריז"ל מנואר שהמילה "חיים" בגימטריא "אהיה הוי"ה" ובשפת המעשה, הכוונה היא: החיים האמיתיים הם רק כשאתה חי מתוך רצון להתחדש, רצון להיות - "אהיה", אני רוצה להיות. ותיכף כשאתה זוכה לבוא להוי"ה, לדרגה והשגה כל שהיא, אתה תיכף מתחדש, ומכין את עצמך מחדש, להיות... (שם, כו)

כשאנחנו זוכים לקום בבוקר, או להיזכר בצהריים, ולחדש מחדש את הרצון להיות - רק אז התחלנו להיות את אותו יום!

"כי זה עיקר הפעם כשמתחילין לעבוד את ה' בכל פעם מחדש כאילו לא התחיל עדיין בעבודתו כלל. וכמו שכתוב 'אשר אנכי מצוך היום', ודרשו רבותינו זכרונם לברכה 'בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, שלא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה, אלא בכל יום יהיו כחדשים'" (שם, ה).

"והעיקר, שתזהרו לקיים מה שהזכיר מאד שאסור להיות זקן, והרים קולו הקדוש וקרא בקול גדול ואמר 'אלטו טאר מען ניט זיין'. וכבר הזהירו רבותינו זכרונם לברכה על זה כמה פעמים ואמרו 'בכל יום יהיה בעיניך כחדשים', וכן אמרו 'בכל יום יהיה דומה בעיניך כאילו היום נכנסת עמו בברית' וכן הרבה. אך ביותר ויותר הזהיר אדמו"ר ז"ל על זה, כי כל עניינו הוא בחינת התחדשות נפלא ונורא מאד מאד, שיכול להרים ולחדש הנפשות שירדו ונפלו מאלפים שנה!" (עלים לתרופה).

שאלה:

לצערי הרב איני מרגיש חיות בתפילה, מה עושים?

תשובה:

אח יקר, קודם כל, הבה ניזכר יחד:

ישנה מתיקות נפלאה בדיבורי התפילה! שם בדיבורי התפילה נפתח צוהר לחוש ולהרגיש את מתיקות ההתרפקות וההתחברות למקור המתיקות והתענוג, הקדוש ברוך הוא. הנאה אשר אין דומה לה. "כי היש אהבה כאהבת הממציא מאין ליש כל הנאהבים והאהבות של כל העולמות? היש תאוה ותמדה כתאוה ותמדת הממציא מאין ליש כל הנתאוים והנחמדים הגשמיים והרוחניים שבעולם? היש שמחה ומתיקות ונועם וטוב ותענוג כתענוג הדביקות וההתאחדות עד בלתי די וגבול?" (כוכבי אור, ששון ושמחה, תפילה ה) - אין!

בכל תיבה ותיבה שבכל חלקי התפילה, טמונה מתיקות אחרת. "כי כל דיבור ודיבור הוא עולם מלא" (ליקוטי מוהר"ן, סה), ובכל אחת מהם משמעות אחרת, והשגה מתוקה אחרת בגדולת הבורא.

לטייל בין שורות סידור התפילה, כמוה כטיול בגינה מרהיבת עין ומשובבת נפש "וכשאתם עומד להתפלל, ומדבר דיבורי התפילה, אזי הוא מלקט ציצים ופרחים ושושנים נאים. כאדם ההולך בשדה, ומלקט שושנים ופרחים נאים אחת לאחת, עד שעושה אגודה אחת. ואחר כך מלקט עוד אחת לאחת ועושה אגודה אחרת ומחברם יחד, וכן הולך ומלקט ומקבץ כמה וכמה אגודות יפים ונאים. כמו כן הוא הולך בתפילה מאות לאות, עד שמתחברים כמה אותיות, ונעשה מהם דיבור. וכן עושה בתיבות שלימות, ואחר כך נתחברין שתי התיבות. ואחר כך הולך ומלקט יותר, עד שגומר ברכה אחת. ואחר כך מלקט יותר ויותר, והולך מאבות לגבורות, ומגבורות לקדושות, וכן הולך להלן יותר. מי יפאר גדול פאר הליקוטים והקיבוצים, שאדם מלקט ומקבץ בדיבורי התפילה!" (שם).

וכשזוכים להרגיש את מתיקות דיבורי התפילה, נמסכת המתיקות בכל העצמות. "וכשהעצמות מרגישין מתיקות הדיבורים, זה

המתיקות שבדיבורי התפילה...

בחינת 'כל עצמותי תאמרנה'" (ע"פ ליקוטי מוהר"ן),
והמתיקות הזאת, מחיה ומחדשת את כל כוחות הגוף והנשמה. "כי עיקר החיות מקבלין מהתפילה, כי כשמתפלל בכל כוחו ומכניס כוחו באותיות התפילה, אזי נתחדש כוחו שם" (ליקוטי מוהר"ן, ט).

השאלה היא רק - מה שאכן שאלת:

איך זוכים לזה? איך אכן מרגישים את מתיקות דיבורי התפילה?

הן אמת שישנה מתיקות עצומה בדיבורי התפילה, אך מה נעשה אם בינתיים אנו מרגישים ברוב הפעמים, רק את מתיקות הנאתה של הנפש הבהמית כשהיא רואה שסיימו סוף סוף את התפילה, או שהפעם מדלגים על 'תחנון'... "כי התפילה היא גבוהה מאד, ובני אדם מזלזלין בה. וכשעומדים להתפלל, חפצים לפטור התפילה מעליהם" (ליקוטי מוהר"ן ח"ב, א).

כיצד אם כן, נזכה גם אנחנו להרגיש את מתיקות דיבורי התפילה?
ובכן, הסוד הוא: שמירת הברית!

"כי כל הפוגם בברית, אין יכול להתפלל בבחינת 'כל עצמותי תאמרנה' ... ואין יכול לטעום מתיקות בתפילה, אלא כשתיקן פגם הברית" (ליקוטי מוהר"ן, ג). רק כשהאדם שומר על קדושתו וטהרתו, הרי הוא מקבל במתנה את החיישנים' הרוחניים לחוש ולהרגיש את העונג והמתיקות הטמונה בדיבורי התפילה.

זה לא אומר שעלינו להמתין עם התפילה עד שנהיה קדושים וטהורים בתכלית השלימות. "כי בודאי הוא צריך לייגע עצמו להתפלל בכל כוחו אף על פי שהוא כמו שהוא, אף על פי שאינו יכול להרגיש מתיקות בדיבורי התפילה" (ליקוטי עצות, תפילה מט). זה רק אומר, שאם גם אתה רוצה לטעום את המתיקות הנפלאה של התפילה, ולא רק להמתין בכליון עיניים לסיומה המהיר, כדאי שתדע מה הסוד: קדושה וטהרה!

ככל שההליכה ברחוב היא בעיניים שמורות יותר, כך גם התפילה בבית הכנסת מתוקה יותר!

את הסוד הזה לומד רבינו ממה שהיה בקרבן פסח:

את העצמות של קרבן הפסח, אסור היה לשבור. את העצמות השליכו לכלבים, וכל מי שהכלב היה אוכל את עצמות קרבנו, סימן כן היה שאינו שמור דיו בקדושת הברית. וכאז כן היום: מי שאין מתיקות דיבורי התפילה נמסכת בעצמותיו, ותפילתו אינה בבחינת 'כל עצמותי תאמרנה'. מי שתפילתו אינה אלא זמן של בקשות, בדומה לנביחתו של הכלב שכל כולו רק צעקה 'הב הב' - סימן מובהק הוא שעליו להתחזק בשמירת הברית! (ע"פ ליקוטי מוהר"ן, ג).

ואז, כשנתחזק להוסיף בשמירת הברית, נזכה לשמוע את תחנוניה של כל תיבה ותיבה מסידור התפילה, כיצד "הדיבור מבקש ומתחנן מהנפש, לבל תיפרד ממנו! ותיכף כשיוצא אות ראשונה, כגון אות ב"ת מתיבת 'ברוך', אזי מבקש ומתחנן מהנפש לבל תיפרד ממנו. כי אין תוכל להתפרד ממני, לגדל ההתקשרות והאהבה שיש בינינו. כי אתה רואה את יקר יופי וזיווי והדרי ותפארתי, ואיך תוכל לנתק עצמך ממני ולהיפרד מאתי?"... (ליקוטי מוהר"ן, טה)

תגובת אחד מחשובי אנ"ש שליט"א
על הנכתב במדור זה בשבוע שעבר
לכבוד המערכת הנכבדה!

אחר התודה והברכה על גילונכם הנפלא, הנני להוסיף ולהאיר בענין 'יולון אינו משמש כלום' שכתבתם בשבוע העבר במדור הנפלא 'משנת ברסלב':

הנה הפתגם הזה ידוע הוא בשם הקאצקער, וכבר העיד להיפך מזה נכדו הש"ס משמואל' בשם אביו האבני נזר חתן הקאצקער, וכמ"ש בהגדה של פסח בהלל, וז"ל: וכבר אמרנו בשם כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה (האבני נזר) שהגיד לי ביחוד בענין זה, למען סור משאול מטה, שאיש שיש בו תשוקה דהקדושה, הנני ערב לו שלא יראה פני גיהנם, ואם יובא שמה, יעוף עד מהרה משם כחץ מקשת עכ"ד"ז"ל עכ"ל.

ייש"כ גדול, וכל טוב סלה.

פנינים מאירים וחיידושים מזהירים מלוקטים מספרי גדולי הצדיקים זי"ע
מתוך רשימותיו של הגר"ם שכטער שליט"א אשר ציין ורשם לפנינו לזיכרון.

לקט ספרי"ם

פרישת חיי שרה

לומר שחלק - שנתן חלק ממנו, אבל באומות העולם נתן דבר ולא (חלק) מעצמו, כמו שאמר בפרשת חיי שרה ולבני הפלגשים נתן אברהם מתנות, ופירש"י שם טומאה מסר להם.

אורות הגר"א ערך תורה פרק ד ח א - 35

לשותק משקר וכוב מלכות ישמעאל

ומשמע דדומה ומשא (בראשית כה, ד). הוכיחונו

רבותינו לשאת זכוי ישמעאל ושקרו ולשתוק ממנו. וסמכו זה לפסוק שכתוב בשם בניו, ומשמע דדומה ולבניו, שמע דום וסאל. וכבר הסמכו כולנו גדולים וקטנים וכלי שעבודם שכן אמר ישעיהו ע"ה (ישעיה ג, ג) גוי נתתי למכים ולחיי למורטים פני לא הסתרתי מכלימות ורוק.

אגרות ותשובות הרמב"ם אגרת תימן עמוד לד טו-51

נוסח הקדיש

מקור התקנה

חיוב אמירת קדיש בציבור נזכר בגמרא בכמה מקומות (ברכות י. כא: נז. שבת קט: סוטה מט.) ובמסכת סופרים (פ"ה ה"ו ופכ"א ה"ה) ובזוהר הקדוש (בראשית לח: ועוד) ובמדרשי חז"ל (שכל טוב ויחי פ"ג ועוד). ואינו מבורר בפירוש מתי נתחבר נוסח הקדיש, ובספר שבלי הלקט (סי ח) כתב בשם הראב"ד: 'על מעשה הקדיש לא נמצא בידינו דבר מבורר היטב מן הראשונים'.

כפי הנראה מפשטות הדברים, נוסד נוסח הקדיש על פי חכמי אנשי כנסת הגדולה, כפי שמובא בגמרא (ברכות לג.) 'אנשי כנסת הגדולה תיקנו להם ישראל ברכות ותפלות קדושות והבדלות'. וכן כתב הח"י אדם (כלל ל דין א) 'תיקנו אנשי כנסת הגדולה לומר בכל יום קדיש וקדושה', ובערוך השולחן (סי נה ס"א) כתב שתיקנוהו אנשי כנסת הגדולה לאחר חורבן בית ראשון כתפילה על חילול שמו יתברך מתורבן בית המקדש וחורבן ארץ הקודש ופיזור ישראל בארבע כנפות הארץ ומתפללים שיתגדל ויתקדש שמו יתברך לעיני כל הגוים.

אכן בספר ארוחת חיים לאחד מן הראשונים רבינו אהרן הכהן מלוניל (דין קדיש אות א) כתב: 'מה ששואלים למה נתקן בלשון ארמי יתור תקנוהו אנשי כנסת הגדולה אלא בימי התנאים נתקן, וכדי שיקשו כולם בלב שלם תיקנוהו בזה הלשון שכולם מבינים אותו'.

מעניין, שבספר מדרש פנחס (עמוד מג) להרה"ק רבי פנחס מקוריץ ז"ל ע"ע מובא שבתחילה חשב שנוסח הקדיש נתקן מאנשי כנסת הגדולה עד שראה בתרגום ירושלמי (בראשית מט א) שבשעה שאמרו שבאו בני יעקב להתברך קודם פטירתו ואמרו שמע ישראל, ענה להם יעקב 'הא שמיה רבא מברך לעלמי עלמין', אם כן רואים מזה שנוסח הקדיש יעקב אבינו תיקן. ע"כ. ואפשר שגם השיטות הנ"ל מודים שעיקר תוכן הנוסח בא מיעקב אבינו, אלא שאחר כך סידרו אנשי כנסת הגדולה נוסח זה עם נוסח המתאים לפי הזמן.

ויש בידינו חמש נוסחאות של קדיש, כדלהלן:

חצי קדיש

אנו רגילים לקרות חצי קדיש כשאומרים מ'יתגדל ויתקדש' עד 'דאמירן בעלמא ואמרו אמן'. אבל באמת מבואר ברמב"ם (בסדר התפלות) שזהו עיקר נוסח הקדיש, ושאר ההוספות שאחר כך אינו מעיקר הקדיש רק תוספת שנוהגים להוסיף, ואנו רגילים לכנות את זה בשם 'חצי קדיש' מפני שאין בה התוספות. וביאר הפרי מגדים (מש"ו רס"י נה) כלל הדבר מתי אומרים קדיש זה; במקום שהקדיש בא לאחר גמר ענין שלם אומרים 'קדיש שלם' עם הוספות, ובמקום שהקדיש רק מפסיק בין ענין לענין אומרים 'חצי קדיש' בלי הוספות.

על פי זה נוהגים שכל הקדישים שאומרים כחלק מהתפלה לפני תתקבל הם 'חצי קדיש'. קדיש שלאחר ישתבח, שלאחר תחנון וחזרת הש"ץ, שלאחר קריאת התורה. וגם הקדישים של מנחה ומעריב קודם שמונה עשרה הם

חצי קדיש מטעם זה. וכן כתב הרמב"ם (שם): 'לעולם קודם כל תפלה ואחר כל תפלה ואחר שאומר סדר היום יאמר קדיש, ובקדיש בתרא נהגו העם להוסיף ההוספות', כלומר תיקנו חז"ל לומר קדיש קודם כל שמונה עשרה ואחר כל שמונה עשרה, וכל הקדישים שאומרים עד קדיש בתרא הם בלי ההוספות.

הקדיש שאחר ישתבח אינו נחשב רק כסיום לפסוקי דמזרה אלא היא גם קדיש לפני שמונה עשרה, שקודם כל תפילת שמונה עשרה אומרים קדיש (כהרמב"ם הנ"ל) ומפני שאסור להפסיק בין גאולה לתפלה מקדימים את הקדיש קודם ברכת יוצר, ולכן היא חצי קדיש ולא קדיש שלם.

(הקדיש שקודם הודו אינו נחשב כהקדמה לסדר התפלה וכקודם שמונה עשרה, רק כסיום לאמירת קרבנות, ולכן היא קדיש דרבנן ולא חצי קדיש. מאידך, הקדיש שקודם ברכו במעריב כן קשור כהקדמה לתפלת מעריב. וכבר נתחבטו הספרים למה לביל שבת קודם עליו אומרים קודם ברכו רק חצי קדיש ואכמ"ל).

קדיש שלם

קדיש שלם הוא קדיש שמוסיפים 'הא שלמא' עושה שלום' בלי תתקבל. ואומרים קדיש זה בכל מקום לאחר שאומרים תחנונים או שקורים בתורה או שדורשים בפסוקי בתורה, כפי שכתב השבולי הלקט (שם) 'שאיין כל תיבה ואות שבתורה שאין שם המפורש יוצא מהן מה שאין אנו יודעין ולכן נהגו לקדש אחרינו' (ונזכר קדיש זה גם בסדר רב עמרם גאון ומחזור ויט"ר).

אומרים את הקדיש לאחר גמר ענין שלם, כמו אחר אמירת שיר של יום שהיא ענין לעצמו, ואחר עלינו לשבח. וכן במעריב אחר שיר למעלות [שכל אלו הם כבר אחר תתקבל]. וכן כל פעם אחר לימוד התורה. וכתבו הפוסקים שאין לומר כמה קדישים על פסוקים, שכשם שטוב למעט בברכות כך טוב למעט בקדישים (משנ"ב סי' נד סק"ט וסי' נה סק"א וע"י שו"ע ר"ד שם עפ"י השב"ח הנ"ל).

קדיש תתקבל

בקדיש תתקבל מוסיפים את התפלה 'תתקבל צלותהון' קודם 'הא שלמא', ונתקן בעיקר לאומרה אחר תפילת שמונה עשרה, אלא שדוחים לאומרה עד לאחר בקשת התחנונים שלאחר שמונה עשרה (רמב"ם שם ויה"ד טו). ולכן במנחה אומרים 'תתקבל' רק אחר תחנון, ובשחרית רק אחר קדושת ובה לציון שאז היא סיום התפלה מעיקר הדין ואסור לצאת מבית הכנסת קודם לכן (סי' קלב ס"ב).

יוצא מן הכלל בימי הסליחות שאומרים תתקבל לאחר סליחות אף שאין שם שמונה עשרה. וכתב הלבוש (סי' תקפא ס"א) הטעם, שסדר הסליחות נתקנו על סדר התפלה, הפסוקים שקודם הסליחות הם כנגד פסוקי דמזרה, והסליחות עם ה"ל' מדות הם במקום תפלת שמונה עשרה, ע"כ. כמו כן יש יוצא מן הכלל לביל פורים לאחר קריאת המגילה בלילה, שיש אומרים לומר 'תתקבל' לאחר המגילה ואמירת 'אתה קדוש' בנוסף למה

מניין הקדישים ומי אומרם

ז' קדישים

יש חיוב על כל ציבור וציבור לומר ז' קדישים בכל יום, והגאונים נתנו סימן לזה 'שבע ביום הללתין' (ב"י סי' נה ס"א).

הטעם למספר זה, משום שאלו ז' קדישים נתקנו על סדר התפילה, שתיקנו חז"ל לומר קדיש לפני כל שמונה עשרה ואחרי כל שמונה עשרה, נמצא שבשחרית יש קדיש אחר ישתבח שאי אפשר להסמיכה לשמונה עשרה ממש שאין מפסיקין בין גאולה לתפלה, ויש קדיש לאחר תחנון שאי אפשר להסמיכה תיכף לשמונה עשרה שאסור להפסיק בין שמונה עשרה לתחנון. במנחה ובמעריב יש חצי קדיש קודם שמונה עשרה ואחר שמונה עשרה (במנחה אחר תחנון כמו בשחרית). נמצא שיש לנו שש קדישים, ויש עוד קדיש לאחר קדושת ובה לציון שתיקנו חז"ל לאומרה אחר שחרית (שו"ע ר"ד סי' נה ס"א) ורמב"ם בסדר התפלות. וע"י משנ"ב שם סק"ה חשבון שונה עפ"י הלבוש).

י' קדישים

בשולחן ערוך הרב (שם) כתב שנוהגים על פי הזוהר לענות בכל יום אמן על י' קדישים, והסימן לזה צד"ק שהוא ראשי תיבות: צ' אמנים ד' קדושות י' קדישים ק' ברכות (הקדמת ע"ח ד"ה ועשה טוב, ורומז במשנ"ב סי' סק"ג). ובערוך השולחן (שם ס"ד) כתב שמתעם זה אומרים קדיש אחר 'עלינו לשבח' בכל הג' תפילות להשלים מספר י' קדישים, וכן מובא ברמ"א (סי' קלב ס"ב) שיש לומר קדיש אחר עליונו.

י"ב קדישים

בכף החיים (סי' נה סק"א) הביא מכתבי

האריז"ל שיש לומר בכל יום י"ב קדישים בסדר זה: בשחרית ו' קדישים, אחר קרבנות, אחר ישתבח, אחר תחנון, אחר ובה לציון, אחר שיר של יום, אחר קוה. במנחה ב' קדישים, אחר אשרי, אחר תחנון. במעריב ד' קדישים, קודם ברכו, קודם שמונה עשרה, אחר שמונה עשרה, אחר שיר למעלות. ולא הביא כלל המנהג לומר קדיש אחר עליונו.

קדיש יתום

הרמ"א (שם) כתב שנהגו להניח קדיש שלאחר עליונו ליתומים שאינם מתפללים לפני העמוד, ולכן נקרא 'קדיש יתום'. וכתב המטה אפרים (דיני קדיש יתום שער ד ס"ג, וכה"ב פ"ת י"ד סי' שיעו סק"ד) שהשתרבו המנהג שמי שיש לו אב ואם אינו אומר 'קדיש יתום' משום אל יפתח אדם פה לשטן. ועל פי זה נוהגים שאין הש"ץ אומר רק השבעה קדישים ושאר כל הקדישים מניחים ליתומים (ע"ע בסמ"ק סי' ק"ג שחולצים התפילין אחר ג' קדישים ואם יש יתום חולצים אחר ד' קדישים).

כשאין יתום

גם לפי מנהגינו שאומרים י"ב קדישים על פי האריז"ל, המנהג להניח את הקדישים הנוספים על השבעה רק ליתומים. אמנם באשל אברהם מבוטשאטש (סי' קלב) כתב שאין למעט שום קדיש מהי"ב קדישים שכולם נתקנו על פי תיקוני סוד התפלה, ואם אין יתום יאמרנה החזן. וכן היה מורה הרה"ק הדברי חיים מצאנז (טעמי המנהגים ק"א תתרחח). גם בשו"ת זכרון יהודה (סי' טג) הביא שהכתב סופר והחתם סופר לא סיימו התפלה בלי הקדיש שלאחר עליונו כדי להשלים מנין י' קדישים.

שאמרו אחר שמונה עשרה, וזה תלוי במנהג המקומות (ע"י סי' תרגז סק"א).

קדיש דרבנן

בקדיש דרבנן מוסיפים 'על ישראל' קודם 'יהא שלמא', ונתקן לאומרה אחר לימוד תורה שבעל פה לבקשת רחמים על לומדי התורה, ולכן נקרא קדיש דרבנן לפי שהיא תחינה ובקשה על רבנן, ולפי שנתקן לאחר לימוד דברי רבנן (א"ר סי' קנה סק"א).

יש דעות בין הפוסקים אם ניתן לאמרה גם אחר לימוד תורה שבכתב או רק אחר לימוד תורה שבעל פה, והמגן אברהם (סי' נד סק"ג) הסכים שלא לאמרה רק אחר דברי אגדת חז"ל, ועל פי זה פסק המשנה ברורה (שם סק"ט) שקודם קדיש דרבנן יש לומר המאמר של ר'בי חנניא בן עקשיא' או 'א"ר אלעזר א"ר חנניא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם'.

כחלק מנוסח התפלה אנו אומרים קדיש דרבנן פעמיים בשחרית, אחר קרבנות קודם הודו, ואחר פיתום הקטורת קודם עליונו לשבח. הקדיש שקודם עליונו בא בשביל אמירת פיתום הקטורת' שהיא תורה שבעל פה, ולפי שבימים הקדמונים היה הדרך שלאחר תפילת שחרית שבבית הכנסת היו הולכים תיכף בבית המדרש ללמוד שיעור קבוע, ולאחר הלימוד היו אומרים קדיש דרבנן, על כן נוהגים גם אנו

לומר קדיש זה (ע"י שו"ע סי' קנה ס"א וסדר רב עמרם גאון). והקדיש של קודם הודו בא בשביל משנת איזהו מקומן, לפי שנתקן בימי הגאונים לומר משנת איזהו מקומן בשביל לצאת בה חובת לימוד משנה, על כן אומרים קדיש אחר זה (ע"י שו"ע סי' ג).

ונוהגים קודם הקדיש של עליונו להוסיף המאמר של 'תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם' כדי לומר הקדיש על דבר אגדה, ובקדיש של קודם הודו אומרים 'היי רצון שיבנה בית המקדש' שמבוסס על דברי אגדה במשנה במסכת אבות (פ"ה מ"ב) (שו"ע ר"ד סי' ט"ז).

קדיש הגדול

קדיש הגדול הוא הקדיש שנוהגים לומר בשעת סיום מסכתא, שמוסיפים הקטע 'בעלמא דעתיד לאתחדתא' שהיא תחינה על תחיית המתים ועל בנין בית המקדש וכריתת זרעו של עשיו. ובמסכת סופרים (פ"ט ה"ט) וברמב"ם (שם) מבואר שהיא חלק מנוסח קדיש דרבנן ולכן אומרים בקדיש זה גם ההוספה של 'על ישראל', אלא שאנו אין נוהגים לאומרה בכל קדיש דרבנן רק בשעת סיום מסכתא לפי שאז שמחים בשמחת התורה שבעל פה ועל כן אומרים אז את כל הקדיש בכלליותו, וכן נוהגים לאמרה בשעת קבורת המת כדי להתפלל על תחיית המתים.

קול מלחמה במחנה

רבי אפרים (ה)

כמסופר לעיל, זכה ר' אפרים ז"ל לעלות לארץ ישראל וקבע מושבו בירושלים עיה"ק, שם התמסר לתורה ולתפלה, ועסק יומם ולילה בעבודת השם, כדרכם של כל תושבי הארץ בימים ההם.

ספר "תפילות הבוקר"

בירושלים עיה"ק בשנת תרמ"א הביא בעצמו לבית הדפוס את ספרו "תפילות הבוקר", והוא תפילות ותחנונים, לשפוך לב כמים לפני השי"ת, וכשם שמוהרנ"ת ז"ל חיבר הליקוטי תפלות על ספר ליקוטי מוהר"ן, כך חיבר אפרים מרוב התקשרותו אל מוהרנ"ת חיבר ספר "תפילות הבוקר" על ספרו של מוהרנ"ת ז"ל.

וז"ל בשער הספר: "ספר תפלת הבוקר, הועתק מכ"י זעירא דמן חבריא קדישא, חד מן קמאי, אשר בחרו שיעקר התכלית תורה ותפלה ושירות ותשבחות להשי"ת [מרמז על המעשה של הבעל תפלה בסיפומ"ע מעשה י"ב] כי זה כל האדם. מיוסד על תורת אדמו"ר הקדוש בעהמח"ס ליקוטי הלכות ז"ע ועכ"ל, שנת אמר"ת ה' צרופה מגן הוא לכל החוסים בו".

ספר "ליקוטי אבן"

בשנה שאחר כך בשנת תרמ"ב הביא לבית הדפוס את ספרו העמוק "ליקוטי אבן", הבנוי ומיוסד על פי הקדמת רביז"ל מספרו הנורא ליקוטי מוהר"ן, והוא כעין הספר ליקוטי הלכות של רבו מוהרנ"ת ז"ל, דרושים עמוקים על סדר השו"ע, ובה ניכר גודל השגתו בתורת הנגלה והנסתר בכלל, ובתורת רביז"ל בפרט.

ספר זה כבר כתבו בחו"ל בחיים חיותו של רבו המובהק מוהרנ"ת ז"ל בשנת תקצ"ט, כפי שהוא מציין בסוף הספר.

ונעתיק את לשונו שם, אשר ממנו יש לראות גודל ענוותנותו ושפלותו, ואיך שאחז עצמו כגרוע שבגרועים, וגודל התחזקותו בעבודת השי"ת, וז"ל שם:

"סוף כל סוף בוודאי אזכה לתשובה..."

"זה הספר נשלם יום כ' לחודש תמוז שנת תקצ"ט לבריאת העולם פה קרינאטשאק אור ליום ו' עש"פ פ' פנחס שנת ה'נ"ל. ובקשתי לכל מי שיביט בזה הכרך דינני לכף זכות באמת, כי ידעתי שאין בי אפילו מדה אחת ממה שנכתב בכרך הזה וכו'.

... ובפרט שהם מיוסדים על אדני פז על הקדמות רבינו הקדוש אשר דיבוריו הקדושים עומדים ברום רומו של עולם ומחוללים ויורדים להחיות נפשות המונחים בתהום רבה, בדבריו הקדושים אשען ואסמך שלא יעזבו נפשי לשאול ח"ו, וגם שם ידו הקדושה תנחני ותאחזי ימינו, אבטח ולא אפחד.

בוודאי יותר טוב ממי שמחבר שירים בלשון עלגים ומיני משלים הנהוג עכשיו בעוונותינו הרבים, אזמרה לאלקי בעודי הקיצותי ועודי עמך, ברוך אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ומן החכמות של שקר, ואני בתומי אלך, והשי"ת יפתח לבי בתורתו ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש, אבטח בשם ה' ואשען באלקי שלא אבוש בעולם הזה ולא אכלם לעולם הבא א"ל, כי סוף כל סוף בוודאי אזכה לתשובה כשאדבק את עצמי באמת להשי"ת ולצדיקים האמיתים, ובפרט רבינו הקדוש ז"ע ועכ"ל, עיני תמיד את ה' כי הוא יוצא מרשת רגלי, אמן אמן, אם ללצים הוא יליץ ולענונים יתן חן".

"הוא השליט הוא המשביר לכל ישראל ולכל העולמות"

בשער הספר שקראו בשם "ליקוטי אבן" כתב הטעם שנקרא בשם זה בזה"ל: "עד כה עזר לי ה' ללק"ט אבני"ם קדושות מטור רב, אבן די לא התגזרת לא בידין, רק מרצונות וכיסופין קדושה, אב"ן שלמה רצונו, מלוק"ט ומיוסד מהררי הקדוש, מההר הטוב והלבנון, מעצות ודיבורים קדושים של הצדיק האמת, ממעין היוצא מבית ה', מתורת אדמו"ר הקדוש והטהור רבן של ישראל רבי ר' נחמן זצוק"ל בעהמ"ס ליקוטי מוהר"ן ושאר ספרים הקדושים אשר האירו פני תבל, הוא השליט הוא המשביר לכל ישראל ולכל העולמות, אשר בצלו נחיה בגוים, רוח אפינו משיח ה' אמן", עכ"ל.

שפתותיו דובכות בקבר

רבי נתן ב"ר יהודה מטבריה, תלמיד מוהרנ"ת, כותב על ספרו של רבי אפרים "ליקוטי אבן": "ואנו צריכים בכל עת ללמוד החיבור שלו עכ"פ מעט, בכדי שיהיו שפתותיו דובכות בקבר" (נתיב צדיק, סי' קט"ו).

נערך ע"י הרה"ח רבי נחמן שווארצין שליט"א בעמ"ס "אצרות עלים לתרופה".

והכוונה בזה ששכינתא בגלותא, ואוי לו לאב שהגלה את בניו מעל שולחנו, ועבד כי מלוק, וכלל ישראל אשר נבראו לקדש שם שמים נופלים לרשות הסטרא אחרא כדגים הנאחזים במצודה.

וסיפר לי אחד שבנו יצא לתרבות רעה רח"ל, שצערו רב עד כדי כך שאם אינו נופל באמצע הרחוב מגודל הצער והעגמת נפש אין זאת אלא משום שהוא יצוק מברזל...

ובעתים כאלו מוטל עלינו להגביר את כוח הקדושה ללחום בכוחות הרשע, ולפעול ולהפעיל על אחרים שלא יתפשו ח"ו במלכותם הרעה.

ובכלליות מצווים ראשי ומנהיגי העדה להנהיג ולשמור על כלל הציבור הקדוש, אך בפרטיות מוטל על כל בית אב לדאוג ולהבטיח שלא יכשלו ולא יתפשו בניו היקרים במלכות האויב, שלא ישבה ממנו שבי היל"ת.

ועל כן צריכים האבות לפקח על בניהם ולראות עם מי מתחברים בניהם, וכבר אמרה המשנה (אבות פ"א מ"ז): "הרחק משכנ רע, ואל תתחבר לרשע", ואין המכוון על רשע שבלורית תלויה לראשו הגלוי, אלא גם למי שנראה כיהודי חרד אך מחובר לכלים הטמאים וגם הוא בגדר 'שכן רע' ועליו נאמר 'ואל תתחבר לרשע', כי אי אפשר לתאר גודל ההפסד שיכול האדם להפסיד כתוצאה מהתחברות לחברים רעים ה"י, ולהיכן עלולים הבנים להגיע על ידי חברים רעים, רח"ל. ובימינו צריכים הבנים שמירה עשירים וארבע שעות של היום, ויש לפקח ולדעת בכל עת ורגע היכן הם נמצאים ועם מי מתחברים.

אמר לי אחד מראשי הישיבות שלפני שהוא מקבל את הבחור לישיבה ביכולתו שלא לקבלו, אבל לאחר שכבר נתקבל לישיבה אין זה בקלות להוציאו...

וממילא צריך לדאוג שהבחורים שבנינו מתרועעים איתם הם בחורים יראים.

וכבר היה מעשה בעת מלחמת עולם הראשונה, שכאן בירושלים שרר רעב נורא, והיה מחסור גדול בכל המאכלים, ואילו במושבות שבמרכז הארץ היתה הרחבה, כי שם היתה תוצרת עצמאית של גידולי שדה ובעלי חיים, והרבה מבני הישוב הישן בירושלים נאלצו לעקור ולהתיישב במושבות, אך למרבה הצער התחברו שם הצעירים עם תושבי המקום, שכבר פשטה בהם הרוח הקלוקלת של הצינונות והמזרחי, ולדאבון הלב הצליל מעשה שטן, ורבים מבני הנוער הירושלמי נתפשו אז במלכותו הס"מ, רח"ל.

ורביה"ק אמר (שיחות הר"ן סי' פ-פא) שלאדם יש כח ויכולת לקלקל את חברו יותר ממה שהיצר הרע יכול לקלקלו.

ויש לדעת שבעיה"ק ירושלים נלחמו תמיד נגד פורקי העול ופורצי הגדר ולכן יש לנו קיום עד עצם היום הזה, אבל בשאר המקומות שלא נלחמו סופן שלא החזיקו מעמד נגד נסיונות הזמן, והיא לנו לאות שלא להניח כלי הקרב ולהיות ערוכים למלחמה בכל עת עדי נקבל הנצחון בידי משיח צדקנו.

מסופר במדרש תהלים (מזמור כז אב ב) שכאשר הלך שמואל הנביא למשוח את דוד למלך על ישראל, היו מלאכי הרשת מקטרגין לפני הקדוש ברוך הוא, ואמרו: ריבונו של עולם, מפני מה נטלת המלכות משאוול המלך ונתת לדוד?

ענה להם הקב"ה: אומר לכם מה בין שאול לדוד, שאול המלך הלך למלחמה ושאל באורים ותומים, אך עוד בטרם הספיק לקבל הכהן-גדול את הוראת האורים ותומים ראה שאול שבאו גליו פלשתים, ואמר לכהו 'אָסֹף יָךְ' (שמואל א' יד יט), כלומר, שלא ימשיך לשאול באורים ותומים אם לרדת למלחמה או לא, והתחיל במלחמה על דעת עצמו. מה שאין כן כשירד דוד המלך להילחם בפלשתים מסופר בתנ"ך (ע"י שמואל ב' ה כ-ה) ששאל דוד באורים ותומים האם להתחיל במלחמה או לא, וענה לו הקב"ה שלא יתחיל במלחמה עד שיראה ראשי האילנות מתנענעים וזה סימן שמלאכים באו לעזרתו, ודוד שמע בקול ה', ואף כאשר התקרבו הפלשתים למחנה ישראל כדי להילחם בישראל, ולא היו רחוקים הפלשתים ממחנה ישראל יותר מארבע אמות, אמרו בני ישראל לדוד המלך: למה אנו עומדין ואין אנו מתחילין המלחמה? ענה להם דוד המלך: 'כבר נצטוית מן השמים שלא לפשוט יד בהם עד שנראה ראשי האילנות מנענעין, ואם נעבור את פי ה' ונלחום בהן מיד אנו מתים על שעברנו את רצון ה', ואם אין אנו מתחילין ללחום עמהם הפלשתים הורגין אותנו, ומוטב שנמות צדיקים ולא נמות חייבין, ואין לנו אלא לתלות עינינו להקב"ה. ומסופר במדרש שמיד נדדו כל האילנות, ואז פשטו ישראל בפלישתים וניצחו את המלחמה.

ואין ספק שהיה בזה נסיון גדול לדוד המלך שהיה ראש מערכות ישראל, לעמוד מול כלל ישראל ולראותם בסכנה אימה במלחמה בסמיכות ממשית כפסע בינם לבין המות, אך דוד המלך עומד ואינו זז כחוט השערה ממקומו, שלא לעבור על רצון ה', וזה קידש שם שמים באופן מופלא שבוודאי גרם להתעוררות גדולה לשמוע בקול השי"ת.

וזוהי חובתם של רועי ישראל ועיני העדה בכל הזמנים, להראות הדרך לכלל ישראל שלא לעבור את פי ה' קטנה או גדולה במסירת נפש ממש.

מאז היה ישראל לגוי עוברים עליו מלחמות רוחניות וגשמיות, ובכל דור ודור היצר הרע והסטרא אחרא פושטים צורה ולובשים צורה חדש לשבות שבי מבני ישראל. בדור המדבר היה עיקר הנסיון מהערב רב, וכשנכנסו לארץ ישראל היו עיקר הנסיונות שלא להיכשל בעבודה זרה, וכך הלאה צריכים אנו ללחום נגד הסטרא אחרא, ובשביל זה ירדנו לעולם הזה ללחום ברע ולהגביר כח הקדושה.

מסופר שפעם נפגשו רבינו הקדוש הננמ"ח ז"ע והרה"ק בעל התניא זצ"ל יחד, והבעל התניא כיבד את רביה"ק לומר תורה, אבל רביה"ק סירב. ואז עמד הרב בעל התניא ואמר תורה בערך שמונה שעות, וסיים בביאור על הפסוק יְחַמְּקוּ רַבִּים ה' (תהלים קיט קנו), ופירש הרב התניא: "עַס אִיז אויף דִּיר גָּאָט אַ גְּרוֹיס רַחֲמָנוּת". ורביה"ק הפליא את ביטויו של הבעל התניא ואמר שהוא מכוון אל האמת (אבניה ברזל).